«РАСЛЫЙМ»
Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министры
______________ И.Г.Һадиуллин
«11» ноябрь 2024 нче ел

Туган телдә белем бирү мәктәпләре укучылары өчен 2025 нче елда туган (татар) телдән бердәм республика имтиханын уздыру өчен күрсәтмә материалларының үзенчәлекләре (спецификация)

разработан федеральным государственным автономным образовательным учреждением высшего образования
«КАЗАНСКИЙ (ПРИВОЛЖСКИЙ) ФЕДЕРАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

подготовлен государственным бюджетным учреждением
«РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ЦЕНТР МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ»

утвержден МИНИСТЕРСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

1. Имтихан эше билгеләнеше

Бердәм республика имтиханы урта (гомуми) белем бирү дәүләт программаларын үзләштергән затларның әзерлек сыйфатын объектив бәяләүне күздә тота.

Татар теленнән бердәм республика имтиханы нәтиҗәсе гомуми белем бирү учреждениеләрендә дәүләт (йомгаклау) аттестациясе нәтиҗәләре буларак билгеләнә, ә югары һәм урта һөнәри белем бирү уку йортлары тарафыннан керү имтиханнары буларак кабул ителәләр.

2. Имтихан эшенең эчтәлеген билгеләүче документлар

Имтихан эшенең эчтәлеге түбәндәге документларга нигезләнеп билгеләнә:

1. Шәкүрова М.М., Гиниятуллина Л.М. Примерная образовательная программа учебного предмета «Родной (татарский) язык» для 5–9 классов основного общего образования с обучением на родном (татарском) языке // https://mon.tatarstan.ru/file/pub/pub_2685503.pdf
2. Шәкүрова М.М., Гиниятуллина Л.М. Примерная образовательная программа учебного предмета «Родной (татарский) язык» для 10-11 классов среднего общего образования // http:// https://mon.tatarstan.ru/file/pub/pub_2685507.pdf
3. Федеральная рабочая программа по учебному предмету "Родной (татарский) язык" // Приказ Минпросвещения России от 18.05.2023 N 371 Об утверждении федеральной образовательной программы среднего общего образования

3. Имтихан эшенең төзелеше

Укучыга татар теле фәне буенча имтихан эшендә тәкъдим ителгән 4 җавапның берсен сайлап алу мөмкинлеге булган – 30 бирем, кыска җавап бирүне таләп иткән – 8 һәм киңәйтелгән җавап (язма текст) бирүне таләп иткән ачык типтагы 1 бирем тәкъдим ителә.

Татар теленнән имтихан эше өч өлештән гыйбарәт.

1 нче өлеш (1–30) – җавабын сайлап алу мөмкинлеге булган биремнәр.

2 нче өлеш (31–38) кыска җавап бирүне таләп иткән биремнәрдән гыйбарәт.

3 нче өлеш (39) – укылган текст нигезендә үз фикерен белдерә алуын тикшерүгә юнәлдерелгән ачык типтагы бирем.

Имтихан эшендә биремнәрнең чагылышы алдагы таблицада бирелә.

Биремнәрнең имтихан эшендә чагылышы

Эшнең өлешләре	Биремнәрнең саны	Башлангыч (максималь) иң югары балл	64 баллга тигез барлык эшнең иң югары башлангыч баллдан биремнәрнең әлеге кисәге өчен куелган иң югары башлангыч баллның проценты	Биремнәрнең төрләре (типлары)
1 нче өлеш	30	30	47%	Җавабын сайлап алу мөмкинлеге булган биремнәр
2 нче өлеш	8	11	17%	Кыска җавап бирүне таләп иткән биремнәр
3 нче өлеш	1	23	36%	Киңәйтелгән җавап таләп иткән биремнәр
Барлыгы	39	64	(100%)	

4. Имтихан эше биремнәрен эчтәлекләре һәм эш төрләренә нигезләнеп бүлү

Әлеге бүленеш алдагы таблицада күрсәтелә.

“Татар теле” фәненең төп бүлекләре буенча биремнәр бүленеше

Бүлекләр	**Биремнәр саны**	**Иң югары башлангыч балл**	**64 баллга тигез булган иң югары башлангыч баллдан биремнәрнең әлеге кисәге өчен куелган иң югары башлангыч балл проценты**
Лексика һәм фразеология	2	2	3,1%
Сүз ясалышы	1	1	1,6%
Морфология	2	2	3,1%
Синтаксис	6	6	9,4%
Орфография	7	7	10,9%
Пунктуация	7	7	10,9%
Сөйләм. Текст	6	6	9,4%
Сөйләм. Тел нормалары	6	6	9,4%
Татар сөйләменең матурлыгы.	1	4	6,3%
Сөйләм үстерү. Сочинение	1	23	35,9%
Барлыгы	39	64	100%

Татар теленнән имтихан тесты биремнәре тел материалын бирү ысуллары ягыннан бик төрле (3 нче таблица). Укучы сүзләр, сүзтезмәләр яки җөмләләр буларак тәкъдим ителгән тел материалы белән, текст эчендә кулланылган тел күренешләре белән эш итә, башлангыч текстта күтәрелгән проблемага, тасвирланган вакыйгага карата үз фикерен белдерә.

Биремнәрнең тел материалы белән эшләү төрләре ягыннан бүленеше

Тел материалы белән эшләү төрләре	**Биремнәр саны**	**Иң югары башлан-гыч балл**	**64 баллга тигез булган иң югары башлангыч баллдан чыгарылган тел материалы белән эшләүнең төрләрен чагылдыра торган биремнәрне үтәгән өчен куелган иң югары балл проценты**
Сүзләр, сүзтезмәләр, җөмләләр буларак тәкъдим ителгән тел материалы белән эшләү	21 (1-5, 12-27)	21	33%
Текстта чагылыш тапкан тел материаллары белән эшләү	17 (6-11, 28-30, 31-38)	20	31%
Тәкъдим ителгән башлангыч текстка нигезләнеп, язма рәвештә үз фикереңне белдерү	1 (39)	23	36%
Барлыгы	39	64	100%

5. Имтихан эше биремнәрен катлаулылыгы дәрәҗәсеннән чыгып бүлү

Имтихан эшенең беренче бүлеге (1–30) чыгарылыш сыйныф укучыларының база материалын үзләштерү дәрәҗәләрен тикшерүгә юнәлдерелгән.

Икенче бүлеккә караган барлык биремнәр (31–38) нигез материалдан катлаулырак саналалар.

39 – иң катлаулы бирем.

Биремнәрнең катлаулылык дәрәҗәсе буенча бүленеше

Биремнәрнең катлаулылык дәрәҗәсе	**Биремнәрнең саны**	**Иң югары башлангыч балл**	**64 баллга тигез иң югары башлангыч баллдан чыгып, биремнәрнең әлеге кисәге өчен куелган иң югары башлангыч балл проценты**
Нигез (база)	30	30	47 %
Катлауландырылган	8	11	17 %
Югары	1	23	36 %
Барлыгы	39	64	100 %

Имтихан эшенә тәкъдим ителгән тестларның вариантлары катлаулылык дәрәҗәсе буенча да, төзелеше буенча да бер төрле булып, биремнәр дә бер үк тәртиптә бирелә.

6. Аерым биремнәрне һәм эшне тулаем бәяләү системасы

1 нче һәм 2 нче өлештәге һәр дөрес үтәлгән бирем (38 нче биремнән кала) өчен укучы 1 балл ала. Дөрес җавап яки җавап бөтенләй булмаса, 0 балл куела.

38 биреме 0-4 балл белән бәяләнә. Дөрес билгеләнгән һәр сан өчен 1 балл куела (4 балл: хаталар юк; 3 балл: 1 хата бар; 2 балл: 2 хата бар; 1 балл - бер генә сан дөрес күрсәтелгән; 0 балл: тулысынча хата җавап (саннарның дөрес булмаган җыелмасы) яки аларның язылмавы). Җавапта саннарны язу тәртибе мөһим.

Имтихан эшенең 3 нче өлешен уңышлы башкарган укучыга куела торган иң югары балл – 23.

Имтихан эшенең барлык биремнәрен эшләү нәтиҗәләре нигезендә укучыга куела торган иң югары балл - 64.

Имтихан эшенең барлык биремнәрен эшләү нәтиҗәләре нигезендә 100 баллы шкалада югары һәм урта һөнәри белем бирү йортларына керү мөмкинлеге бирә торган тест баллары билгеләнә.

7. Эшне башкару вакыты

Имтихан эшен үтәү өчен, 210 минут вакыт бирелә.

Имтихан эшенең беренче өлеше җавабын сайлап алу мөмкинлеге булган 30 биремнән тора. Бу бүлектәге 1 биремне үтәү өчен, 1-3 минут вакыт бирелә, ягъни укучы аларны якынча 60 минут эчендә үтәргә тиеш була.

Икенче өлеш 8 биремнән тора. Андагы һәр биремне үтәү өчен, 3-7 минут таләп ителә. Димәк, бу өлеш якынча 30 минут эчендә эшләнергә тиеш.

Өченче өлештәге язманы, бирелгән текстка нигезләнеп һәм үз фикереңне белдереп, 120 минут эчендә башкарырга кирәк.

8. Имтихан эшенең планы

Татар теленнән имтихан эше вариантларын формалаштыру өчен, имтихан эшенең гомумиләштерелгән планы эшләнгән. Ул кушымтада бирелә.

9. 2023 нче елгы контроль бәяләү материалларындагы үзгәрешләр

Эшнең барлык төп характеристикаларында үзгәрешләр юк.

Укылган текст нигезендә үз фикерен белдерә алуын билгеләүгә юнәлдерелгән ачык типтагы биремнең тикшерү һәм бәяләү критерийлары тәгаенләнгән.

2025 нче елгы бердәм республика имтиханнарының татар теле буенча контроль бәяләү материаллары вариантының гомумиләштерелгән планы

Эштә һәм җавап бланкларында биремнәрне билгеләү: 1-30 - җавабын сайлап алу мөмкинлеге булган биремнәр, 31-38 - кыска җавап бирүне таләп иткән биремнәр, 39 - укылган текст нигезендә үз фикерен белдерә алуын тикшерүгә юнәлдерелгән ачык типтагы биремнәр.

Биремнәрнең авырлык дәрәҗәсе: Н – нигез (база), К – катлауландырылган, Ю – югары.

Биремнең эштәге билгеләнеше	Эчтәлекнең тикшерелә торган элементлары	Эчтәлекнең тикшерелә торган элементларының коды (кодификаторның 1 нче п.)	Тикшерелә торган күнекмәләр коды (кодификаторның 2 нче п.)	Биремнәрнең авырлык дәрәҗәсе	Эшләнгән бирем өчен куелган иң югары балл
1	Сүзнең лексик мәгънәсе	2.1	3	Н	1
2	Сүз төркемнәре	4.1	4	Н	1
3	Орфоэпик нормалар	9.1	2	Н	1
4	Лексик нормалар	9.2	3	Н	1
5	Грамматик нормалар	9.3	4	Н	1
6	Сөйләм төре буларак текст. Текстның мәгънәви һәм композицион бөтенлеге	8.1	13	Н	1
7	Тема, максат, адресат һәм аралашу ситуациясенә бәйле рәвештә текстта тел чараларын сайлау	8.4	19	Н	1
8	Аерымланган хәлләр янында тыныш билгеләре	7.8	11	Н	1
9	Җөмлә. Җөмләнең грамматик (предикатив) нигезе. Баш кисәкләр (ия, хәбәр)	5.2	5	Н	1
10	Орфоэпик нормалар	9.1	2	Н	1
11	Гади җөмләгә синтаксик анализ	5.13	17	Н	1
12	Сүзтезмә	5.1	5	Н	1
13	Җөмләнең иярчен кисәкләре	5.3	17	Н	1
14	Тезмә кушма җөмлә	5.9	17	Н	1
15	Грамматик нормалар (синтаксик нормалар)	9.4	5	Н	1
16	Кушма сүзләрнең дөрес язылышы	6.17	10	Н	1
17	Орфографик принциплар	6.17	10	Н	1
18	Орфографик принциплар	6.4	10	Н	1

19	Кушымчаларның дөрес язылышы	6.10	10	Н	1
20	ия, -ие, -ль гә беткән алынма сүзләрнең дөрес язылышы	6.12	10	Н	1
21	Кушмымчаларның дөрес язылышы	6.12	10	Н	1
22	ъ-ь билгеләрнең дөрес язылышы	6.11	10	Н	1
23	Ия белән хәбәр арасында тыныш билгесе	7.1	11	Н	1
24	Тиңдәш кисәкләр арасында тыныш билгеләре	7.8	11	Н	1
25	Аерымланган хәлләр янында тыныш билгеләре	7.5	11	Н	1
26	Гомумиләштерүче сүзләр янында тыныш билгеләре	7.10	11	Н	1
27	Аналитик иярчен җөмләле кушма җөмләдә тыныш билгеләре	7.12	11	Н	1
28	Тема, максат, адресат һәм аралашу ситуациясенә бәйле рәвештә текстта тел чараларын сайлау	8.5	22	Н	1
29	Лексика һәм фразеологиянең тәэсирлелек чаралары	8.3	3	Н	1
30	Стильләр һәм сөйләм төрләре	10.3	13	Н	1
31	Сүз ясалышының төп ысуллары	3.3	15	К	1
32	Омонимнар. Антонимнар. Синонимнар	2.2	3	К	1
33	Гади җөмләдә тыныш билгеләре	7.12	11	К	1
34	Сөйләм төре буларак текст. Текстның мәгънәви һәм композицион бөтенлеге	7.3	22	К	1
35	Мөстәкыйль сүз төркемнәре	4.1	4	К	1
36	Текстка анализ ясау	8.5	17	К	1
37	Грамматиканың тәэсирлелек чаралары	8.3	3	К	1
38	Сүз ясалышының тәэсирлелек чаралары	10.4	13	К	4
39	Стильләр һәм сөйләм төрләре. Төрле стильдәге һәм сөйләм төрендәге текстлар төзү	8.3 8.6	18 19 20 21	Ю	23